List 7. **NOVICE** Tečaj XXIV.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 14. februarija 1866.

Obrtnijske stvari.

Naj Matica pomaga tudi obrtnijstvu. *)

Dobro bi bilo, da se Matica naša ozrè tudi na potrebe domačega obrtnijstva; zato pravim: naj skrbí, da pride na dan „Slovenski Zidar.“ To bi bila knjiga, v kteri bi se umevno razlagalo pazljivemu zidarju vse, kar spada v zidarijo. Kakošen mora biti pesek, kje se dobí dober pesek, kako je delati dobro malto, kako betón (zidanje s hidravličnim apnom), ktero kamenje je bolje za zidanje, z eno besedo od grude skale do obrezanega kamna naj bi razlagal „Slov. zidar“, umevno človeku razumnemu, ki pa nemških knjig rabiti ne more. Ta knjiga naj bi podučevala z besedami in načrti (plan) v vsem, kar gré k zidanju na suhem in v vodi, od prvih tvarin zidarstva do gotove stavbe. V ta namen naj bi se sestavil odbor izvedenih mož (zidarjev), kakega profesorja na realki, ki učí stavstvo (graditeljstvo), in enega za načrte ali plane. Taka knjiga bi pomagala narodu izdatno, duševno in materijalno. Kako rad jo bo prebiral razumni zidar v nedeljo popoldne, namesti da se klati po oštarijah. Pri tej priliki omenim enega takih. Je v Tuhinu brihten zidarski mojster, Peter Hribar, bratranec znanega skladatelja v Ipavi. On ima več knjig z načrti ali plani; duhta in premišljuje jih, pa besed ne razume. En tak imenik sem mu poslovenil v nekih šolskih počitnicah, da vsaj figure brati zná. S kolikim veseljem bi sprejel tak človek „Slovenskega Zidarja!“ Se vé, knjiga sama ne bo vsega storila, pa vendar veliko veliko hasnila.

Da je Slovencem take knjige treba, lahko spreviđi vsak; le pomislimo, koliko denarja gré iz Kranjskega na Furlansko Lahom. Pri vsakem bolj ličnem stebriču mora že Lah likati; naši zidarji pa so mu le za „hondlongarja.“ Že leta 1840. me je srdilo, ko sem hodil v prvo latinsko šolo in čul pri špitalskem mostu same Lahe kričati svoj hu kakor želve. Ko bi se skrbelo za pravi poduk, tistih 40.000 bi bilo lahko domá ostalo. Domačini bi imeli dela in denarjev. Lahom dajamo denarje, naše bistre glave pa grejo na Hrvaško drva sekat in slamo rezat, da se pokvarijo na duši in na telesu! Kar more Lah, Slovenec tudi more; dajte mu le priliko učiti se. In ko bi slovenska Matica v tem oziru mogla narodu kaj pripomoči, ali vsaj začela pomagati; tako bode ona narodu to, kar pomeni njeno imé, namreč „kapital.“ Vem, dobro vem, da po taki knjigi ne bodo slovenski zidarji kar iz tal lezli, Lahi pa bežali skozi Hrušico; al tega sem dobro prepričan, da bode ljudem všeč, da jo bodo razumni fantje radi brali, domoljubi pa Matica še raji podpirali. Teorija in praktika morate iti ob roki. Kar vidi rasteči mladeneč pri mojstru, dopada se mu, pa notranjih razlogov dostikrat ne razume in dela tlačansko — je le veden pomagač; če pa bo imel teoretične razumke že pred in videl, kako se dela djanski, mislil in kombiniral bo samostojno dalje ter napredoval v svojem tvornarstvu. Samo tako je napredek mogoč. Ne pa kakor je z našimi zidarji doslej; so namreč ali samouki ali pa so slepi posnemovavci svojih samoukih mojstrov, ki jim še dostikrat nalašč umetnijo prikrivajo. Medved je bil izvrsten mož, pa je li zapustil zapisano svojo umetnost? Kdo njegovih učencev (delavcev) je razumel njegovo praktiko brez teoretičnega uka? Kako je delal on, to vejo, njegovo idejo pa javalne imajo, in tako imajo od Medveda samo to, da so pri njem delali. Videl sem človeka, ki je stavil rusko peč po Medvedovo, toda mene je zeblo pri njej tudi po medvedovo.

To je moja misel. Naj prevdari slavni odbor: ali? in kako? bi se dala reč ta izpeljati. Bi se li razpisale premije? ali bi se napravil za knjigo odbor? ali morda bi se ustanovile štipendije mladenčem, ki bi šli učit se k Lahom, pa s tem pogojem, da bodo drugim kazali. Po vsakem načinu knjiga „Slovenski Zidar“ pa mora biti. — Imamo „Vrtnarja“, „Čbelarja“, „Vinorejca“, „Svilorejca“, „Živinozdravnika“ — dajte nam še „Zidarja.“

P. Ladislav.

*) Matičin odbor je v poslednji seji prevdaril ta predlog, vendar za zdaj ga je še odložil, mislé, da bi se ta nasvèt razširil na še druga rokodelstva in obrtnijstva in da bi tudi Slovencem se napravila knjiga po izgledu nemške, ki v več zvezkih obdelava najvažniša obrtnijstva pod naslovom „Schauplatz der Handwerke und Künste.“ Vred.

Gospodarske stvari.

Gospodarska novica.

* Tudi žito se dá požlahniti. — Ako se dajo žlahnejša plemena pri živini napraviti, zakaj ne tudi pri rastlinah? Angleži so to začeli. Gosp. Hallet si po pravilih živinske reje: „od dobrih staršev najboljo mlado živino za pleme ohraniti“ prizadeva skušati to tudi pri žitu. Za jesensko posetev 1859. leta si je odbral klas, ki je imel 40 zrn. Eno teh zrn je med vsemi druzimi rodilo 10 najlepših klasov, ki so dali 688 zrn. Najlepši klas tega druzega pridelka z 79 zrni je odločil za seme. Eno zrno je dalo 17 klasov z 1190 zrni. Izmed teh je izbral sopet najmočnejši klas z 90 zrni in drugo leto vsejal. Dal je 39 klasov z 2145 zrni. Najmočnejši klas z 74 zrni je 1862. leta odločil za seme in dobil 52 klasov. — Ali ne kaže to, da se po tej poti dá zboljšati žito? Skusimo!

Slovenija Vodniku. *)

Zložila Luíza Pesjakova.

Trate noč je zakrivala,
Noč pretemna krog in krog;
Vsa narava je molčala
Ino nem je dihal log.
Žalno bilo je bobnenje
Bistre Save na uhó,
Zdelo tužno se vršenje,
Kakor sreče mi slovó.
Temna clo je bila zarja,
Solnce s'jalo ni nikdar;
Moč čutila sem viharja
In nevihte srepi dar.
In dremali so sinovi,
In dremale hčere so,
V hudih sanjah mi rodovi
Zdihovali so težkó.
Britke solze sem točila,
Sem lomila si roké;
Želno sem Bogá prosila,
Da odvzel bi to gorjé.

In začelo je šumeti
In sveteti se povsod,
In pozdravi sila vneti
Kar prebujajo moj rod.
Sini moji ino hčere
Viže pevajo sladke,
Nade polne so in vere
In ljubezni sprelepé.
Zlate zvezde mi migljajo,
Ko migljale niso pred,
Žarne iskre se igrajo
In raztapljajo mi led.
Srečno sope vsa narava,
Ker jej miga že spomlád,
Spómlad lepa, spómlad prava,
Ki obeta sladki sad.
Solnčni žarki svitli, mili
Zemljo grejejo sedaj,
Logi, ki so veli bili,
So cveteči kakor raj.
Mladi tički se glasijo
In po zraku žvrgolé,
Urno v gozdno domačijo
Svojo lepo že hité.
Krasni Save so bregovi,
Reka dere zdaj z močjó,
In kristalni nje valovi
Stare marnje mi pojó.
In smehljaje se cvetice
Prebudijo tudi vse,
Glasi lepe govorice
Jih dihljati spet učé.
Tiho so viharji jezni,
Ki so rjuli krog srca,
Sveta pesem le ljubezni
Zdaj se vzdiga do Bogá.

Ali kdo je luč mi rešil,
Petje klical kdo na dan? —
Kdo natok temote vjezil,
Kdo za vrača bil poslan? —
Vodnik bil je ta prikazen,
Ki je oživíla cvet,
Vodnik bil je vodnik važen,
Ki prebudil moj je svet.
Vodnik je podajal rôke,
Zvesto meni in skrbno,
Je pomembe mi visôke
Vzor postavil pred okó.
Vodnik nado mi je vzdignil
Moj rešitelj bil zares,
In po Vodniku je švignil
Žar nadušbe do nebes. —
Mojo gladil je besedo,
Da čistejša se glasí,
Je preganjal hudo zmedo,
S ktero tujec jo kazí.
Da zakladi nje obili,
Svitli so ko živ porfir,
Da lepoto bi izlili,
Ko Savice krasni vir.
Da soglasje se hvalilo
Njeno s čudom bo naprej,
Da najlepše poročilo
Bo Slovencu vekomej.
Da v besedi bo prekrasni
Dom in mater ljubil sin;
Dom in mater! zvezdi jasni,
Ki najslajši ste spomin! —

Ino strune je prebiral,
Pesmi národne je pel,
Je po domu jih razširjal,
„Zadovoljnost“ ž njimi vnel.
Polno čiste harmonije
So donele mi na čast,
Da je glorja poezije
Bila kinč mi zdaj in last.
„Brambovce“ mi je navdušil,
Malosrčnim dajal lek,
In resnobi sveti družil
„Voljo židano“ za vek.
Je z „Ilirjo oživljeno“
Večno mi svetilo vžgal,
Ki z navdihom preskrbljeno
Bilo čvrsto je do tál.
Do Parnasa gor ga vzdígnil
Pevske sile je poklic,
Ko je bil z „Vršaca“ mignil
Cvet najlepši vseh cvetic.

Ko slovesno nam zvonjenje
Prebudi vselej odglas,
Tak bo pesem teh donenje
Jek rodilo vsaki čas.
In presladko že odmeva
Iz trpečega srca,
Ki ljubezni razodeva,
Kar umet' le ona zná.
Čudapolno jej oznani,
Da po sreči hrepení,
Da zdravila britki rani
Mu na svetu najti ni.
Da žaluje in zdihuje
Brez počitka le po njej,
Da jo vedno hvalisuje
In hvalilo bo naprej.
Franc Prešerin bil je slavec,
Ki je tožil tak sladkó,
Ko izvoljeni puščavec
Predno videl je nebó.
In živelo bo to petje,
Ko presvitli, rajski dar,
Saj njegovo milo cvetje
Nevmrjoč obdaja čar.
Dušo bode omečilo,
In izbujalo solze,
Vsako srce bo ganilo
Dokler bílo bo srcé.

Ino zopet se ponavlja
Vodnik! tvojih pesem jek,
In z zakladi me pozdravlja
Novih viž orjaški šek.
Dušni vzdiga dar nebeški
Iz bogastva globočin,
Žlahtni delavec Koseski,
Slave moje slavni sin.
Zvonovino, ki obsiva
Večne cene dragi svit,
Rudar zdaj v kalupe vliva
Ino kinča ž njimi ščit,
Ščit slovenski in sloveči,
Ki me krije čez in čez,
Ki od nekdaj plameneči
Bil protivniku je jez.

In marljivo ko bučela,
Ki nabira medni dar,
Mi je Vodnik skupljal dela
Za potrebni nam slovár.
Pisal svojega naroda
Zgodovinski je obraz,
Da od jutra do zahoda
Se zanese lepi glas:
Da Slovenci so junaki,
Kteri „Slavi“ le živé,
Da v zvestobi so prvaki,
Ki za Avstrijo stojé.
Našel varstvo in zavetje
V delu tem bo moj spomin; —
Nadaljuje da početje
Kje pogumni je moj sin?! —
V živi narodi zavesti
Sklical časnik je na dan,
Kteri ko učitelj zvesti
Bil Slovencem je poslan.
Al umoril mi „Novice“
Dôbe je nemile beg,
Ino dušne njih cvetice
Je končal mi zimski sneg.
Toda cvetje so pognale
Vsahnjene tud' kalí,
Pomnožene, lepše vstale
Izpod ledaste prstí.

*) Govorila 6. svečana gospodičina Ema Tomanova.

Saj „Novice“ prebudile
So „Novic“ prečvrsti list,
Kteri domovine mile
Je poduk in korist.
In sedanji tudi vrednik
Vreden Slave je častí,
Kajti Vodnikov naslednik
K luči narod svoj budí.
Zvesto, skrbno mu daruje
Pokrepčalo za duhá,
In se vsega le žrtvuje
Da pravica obveljá. —

To so Vodnikova dela,
To je njihov žlahtni sled,
S kterega se dalje plela
Blagih še dejanj bo red;
S kterega se pomnožila
Duše moje bo oblast,
In preslavna se rodila
Mi omike svitla čast.
In zato hvalé pozdravljam
Dobrodelnika sedaj,
In torej ga blagoslavljam
Ljubijoča vekomaj!

Národne stvarí.

Kmet in národnost.

Spisal dr. J. Mencinger.

(Dalje.)

Po tem takem bi kmečko dete nemškega ne pridobilo toliko, da bi mu koristilo; slovenskega, tistega domačega jezika, kterega edino bi se môglo naučiti, bi se pa učiti ne smelo. Vse naše slovstvo, naši časniki, domače podučne knjige bile bi zaprte slovenskemu kmetu, za-nj zastonj tiskane! Svoje ime bi tak kmet znal nemški zapisati, druzega pa nič. Ne umel bi niti nemških niti slovenskih knjig, ostal bi neveden in odločen od redivnega narodnega debla, kakor je bil v veliko svojo škodo 1000 let. Ti šolski nemškovavci in narodni zapeljivci me spominjajo cara Nikolaja, ki je nekdaj rekel pred-se poklicanemu učeniku viših šol: „tako uči svoje dijake, da ne bodo preučeni.“ Tako je tudi pri nas. Ako se otroci učé v tujem neznanem jeziku, česar bi se najlože in bolje naučili v maternem jeziku, se s tem ravno nevednost in neveselje do uka podpira in ravno v šolah se pot zapira tehtni in pristni kmečki izobraženosti.

Pravijo sicer nemškovavci, da brez nemščine ne morem priti do visoke omike. Koliko pa jih je, ki iz kmetov grejo v najviše šole? Je li prav, da zavoljo dveh ali treh dijakov mora se mučiti in v napredku zadrževati drugih dvesto ali tristo? — Oni v tem tudi za bistveno postavljajo to, kar je le slučajno. Da ravno z nemščino pridem do visoke omike, je slučajno; saj imamo tudi italijanski, francozki, angleški in kake tri popolno omikane slovanske jezike. Vsak duhoven, pravdnik, sodnik, zdravilstva doktor mora znati latinski, zakaj ne silijo tudi latinskega jezika v kmečke šole? Jezik ne dá omike, ampak ukaželjnost in ukazmožnost — bistvena je tvoja bistra glava, ki je slovenska.

Poglejmo nekoliko tudi na vsakdanje kmečko življenje.

Kmet ima v sodnih, političnih in pravdosredniških kancelijah vedno kaj opraviti. Tam se je dolgo časa samo nemški pisarilo, slovenski celó govorilo malo. Koliko zmotnjav, nepotrebnih potov in stroškov je nastopilo dokaj kratov iz tega, da vradnik, sodnik, pravdnik ni popolnoma razumel človeka, s kterim je imel posel, ali pa, če človek ni razumel popolnoma uradnikovih besedí, ali pisma, ktero je od njega prejel. Večkrat se je pravdni obrok zamudil iz nevednosti jezika, z obrokom pa večkrat tudi pravica (pravda). Kako dobro imajo Nemci, mi je djal kmet, ko dobivajo iz sodnije vse v svojem jeziku. Odgovoril sem mu, da tudi Slovenci, ki plačujejo ravno take davke, kakor Nemci, tirjajo, naj dobivajo pisma v domačem jeziku, da imamo celó postave, ki velevajo, da se nam piše kolikor mogoče po slovenski. Kmet me je neverjetno pogledal in djal, da je ravno zato sina v šolo dal v bližnje mesto, da bo enkrat vsaj toliko nemški znal, da bo prebral kar pride iz grajščine! Moral sem mu odgovoriti, da sedanji uradni jezik, naj bo za kmeta ali gospôdo, je tako trd in zamotan, in ima toliko tujih besedí, da je lože razumeti stavke najglobokejega nemškega modrijana, kakor pa marsiktero plitvo uradno pisavo, in da bo deček vsaj šestnajst let moral šolske klopí drgniti, predno bo uradni jezik popolnoma razumel.

Žalosten narod smo. Národnih imamo le nekaj kmečkih šol. Srednje šole so nemške, državne uradnije nemške, take so tudi deželske in večidel občinske. V javnem življenji rabimo slovenstvo samo za niže rečí, povsod drugod si moramo od Nemcev in Lahov jezik izposojevati. Podobni smo tistim slabim kmetom, ki orjejo s tujimi voliči in hlapci; svojo živino so pa prodali in krepke sinove v planino poslali koze past.

Tudi gledé državne koristi moramo tirjati, da se Slovencem slovenski uraduje. Prvič je dozdaj uradovanje v domačem jeziku prednost in dobrota le nekterih avstrijskih narodov. S temi narodi pa mi Slovenci nosimo enaka bremena; ravnopravni smo jim pri davkih in na bojiščih, tedaj smemo tirjati, da smo jim enaki tudi v državnih dobrotah. Drugič menim, da je vsaka omikana država pred vsem pravična, da je povsod varhinja pravice; ona pa mora tudi na to gledati, da vsak državljan zaupa njeni pravičnosti, da jo spoštuje kakor vsem potrebno in dobro čuvajko nad splošno pravico. Bode pa državi zaupal on, kdor od njene sodnije dobí razsodbo, ktero nepopolnoma umé, ali mu jo je pa napačno razložil kak zakoten pisar? Da tožnik ali toženec v pravdi spozná, ali se po pravici sodi ali ne, mora posebno vedeti, kaj se je govorilo pri obravnavi in kaj je zapisano v razsodbinih razlogih. Pri obravnavi se zapisnik piše nemški. Sodnik ali prvosednik ga pisarju narekuje; kmeta pravdarja pa zraven sedita in poslušata nerazumljive besede. Zdi se jima, kaj se piše; dostikrat se jima pa le sanja. Tako nastane večkrat pikanje; kmet pravi, da ni tako rekel, zapisnik pa kaže drugač, in tako se godí marsiktera sitnost, da se sliši zabavljica, ki bi je treba ne bilo, da „tintarji so vintarji.“

Slišal sem enkrat naslednjo pomenljivo pravljico: „Pravdala sta se dva kmeta; vsak je imel svojega dohtarja. Kmeta sta sedela na klopi, dohtarja sta pa narekovala naglemu pisarju in se prav živo in zgovorno prepirala. Ko je razprava nehala, sta si pa segla pod rame in prav prijazna odšla iz pisarnice. Kmeta to vidita, sprijaznita se vkljub stari pravdi in Peter je rekel Pavlu: Doktarji so škarje, eden proti drugemu režeta, razrežeta pa le ubozega kmeta, ki je v sredi.“ Taki so nasledki nemških razprav.

Kaj nam hasni, da so zakoni mrtve črke, v slovenščino prestavljeni — njih živa raba je pa nemška. Kmet se nikoli ni vnemal za hladne mrtve besede, temuč za življenje, za to, kar vidi z lastnimi očmí in sliši na lastna ušesa, za to, kar se djansko snuje in giblje. Kako pa bo postala raba pravice vidno živa in

čut pravice splošen, ako je ravno tisti del pravnega poslovanja nemški, ki bi moral biti najpred slovenski, tisti del, ki je edina pravna šola za kmeta in vse tiste, ki nimajo dovolj časa in omike, da bi se iz knjig prava učili? Zanašamo se, da bode enkrat tudi uradovanje slovensko, da bodo očitne obravnave med Slovenci v domačem jeziku. Takrat se bode čutje pravice in zaupanje do neodvisne sodnijske pravičnosti mogočno razširilo: na korist državi, ktera bo potem vredno spoštovana, in na korist kmetu, ki bo potem postal razumniši v pravdnih rečéh in se bode tudi manj pravdal. Velik dobiček za kmeta je že, če se le manj pravda. Koliko časa in denarja se potroši in koliko trdovratnega sovraštva se nakoplje po nesrečni kmečki strasti večnega pravdanja? Nekoliko sem v stran zabredel, ko sem narodnostne koristi omenjeval, pa vendar še nisem vseh povedal. (Dal. prih.)

Národno-gospodarske stvari.

Popotnikove opazke.

(Dalje.)

Nadaljevati ti hočem, dragi čitatelj, kar sem v potopisu lani pričel. Oglejva si mesta na Angležkem, kakošna so poslopja njih, in začnimo pri mestu Hull-u. Ne misli si palač, kterim komaj do strehe dogledaš, temoč večidel ponižne stavbe z enim nadstropjem. Vendar med poslopji je razlika; razlikoval bi jih v koče, kjer najubožniše ljudstvo stanuje, — v stavbe, kjer so po največe rokodelci in navadni mestjani, v hiše premožnih mestjanov in poslopja ali palače, kjer prebivajo „pravi žentelmani“, — rečem „pravi žentelmani“, kjer tukaj hoče se titulirati „žentelman“ že vsak meželj (kterih je Angležka „vsa polna“), prav kakor naši meželjni hočejo biti „hoch- und wohlgeboren von X. Y. Z.“ itd., kar že celó Slovenci posnemamo, pisaje „blagorodni-(a); kako da ne še „visokorojen“ (na tretjem ali četrtem podu)? to bi še imelo nekak pomen in bila bi zvesta prestava nemška.

V vsakem hramu ali poslopji prebiva le ena rodbina ali familija, kar je sicer prav prijetno. Izvzemši štacune in gostivne so povsod poslopne duri (front-door) vedno zaprte, kakor pri nas o polnoči. Ako hočeš vstopiti, trkati moraš na ulične duri, da pride kdo in ti jih odprè od znotraj, kjer so zapahnjene. Poveš brž že na ulicah pred pragom, kaj da želiš; ako ti odpró, se duri zopet zapahnejo. Na „front-door'-u“ ali uličnih durih je navadno za trkanje vvešen trakalec „knoeker“; tudi je na teh durih hišno število. Prosti so tukaj listni napisi, in listonosom je bolje kakor našim, treba jim je samo na te duri potrkati in tam list oddati, bodi si kakoršen koli. Glavna stvar pri napisih za angležke liste je hišno število in ulice, oseben karakter je nepotreben.

Kadar vstopiš v angležki hram, ako nimaš nič posebnega, brž v shodniku (passage, zgovarjaj pasidž) svoj posel opraviš, navadno pa greš pri malo premožnih mestjanih v hišo, ktera je za navadno stanovanje in obed (dining-room, zg. dajninjrum), ako si pa odlična oseba, pozovejo te v „drawing-room zg. draoinjrum“), to je v najlepšo sobo ali salon, ki je navadno brž pri vstopu.

Pri tej priliki omenjam na kratko nekoliko, kakošne so mestjanske hiše srednje vrste; samo po sebi pa se razume, da so poslopja občinska ter bogatašev in žentelmanov prostornejša in ličnejša, ubožnih pa so ubožnejša. Od zunaj se vidijo hiše celó priproste, in mnogokrat pri stavbah z enim nadsobjem zid ni debeleji od ene opeke (to je, za dobro ped, kakor so naše opeke za zid.) Pri teh hišah zidovje od zunaj navadno ni ometano (kar se pa mnogokrat tudi pri velikih poslopjih nahaja), ne vidi se druga kot rjava opeka, in tako so cele ulice kakor da bi bile rjavo obžgane. Krasne pa so one ulice, kjer ni prodajavnic in rokodelcev, kjer prebiva odličneji stan. Tù so poslopja čedna in zeló okusna, posebno pa še zavolj tega, ker Angležž, velik prijatel cvetju, mora imeti tudi v mestu pred hišo malo tratico ali vrtič, pri zidu pa si nasadí bršlina ali drugo tako rastlinstvo, ki se po zidovji popenja in ga celó v zelenje ovija. Po teh ulicah se sprehajaje mislil bi, da hodiš med vrti.

Znotraj se hiše navadno ne belijo in ne malajo, temuč tapecirajo; po tleh in v sobah in hodnikih pa so položeni tepihi, brez kterih tudi ubožne hiše niso. — V poslopjih z enim nadsobjem je navadno tako odredjeno, da spodaj pri tleh so, kakor sem že omenil, „drawingroom“ brž pri vhodu, potem „diningroom“, kuhinja itd., v nadsobji pa so spavnice, sobe za obleko, knjige in druge potrebe. Le najubožnejši ljudje imajo postelje v tej hiši, kjer čez dan prebivajo. — Kakor je prijetno tukaj stanovanje tistemu, ki ima familijo, da si celo poslopje najme, tako sitno je posamesnemu človeku, posebno, ako se k odličnejšemu stanu prišteva, ter po zahtevah tega stana živeti želí. Ako hočeš sam za se stanovati in živeti, moraš si najmanj tri sobe najeti, to je, drawingroom, kjer sprejemaš osebe, ktere te obiskujejo, sobo, v kteri sam stanuješ in potem spavnico; to zahteva šega angležka, ki dosti denarja stane; inači pa, moraš celó kot domačin v družbo k rodbini pristopiti, pri kteri stanuješ. (Dal. prih.)

Kratkočasno berílo.

Boj za puro.

Resnice in laži za predpust.

Spisal Šak.

(Dalje.)

Minuli so nekteri dnevi. V Bobovcu miruje vse orodje, in glasí se le orožje. Srenjski očetje kujejo in snujejo naklepe, drugi se „eksercirajo“ dan na dan. Slednjič sklenejo, da postavijo na tej strani struge lukovskemu enak „kastél.“ To se zgodí v dveh dneh vkljub vsem overam sovražnikov. Neprenehoma psovali in dražili so se odslej sosedje iz svojih ograd.

Tiha črna noč nastane. Nebo bilo je zavešeno z orjaškimi oblaki, — vse je spalo, le Bobovci in Lukovci ne. Proti polnoči vzdigne se vsa bobovska armada in lazi čez polje proti močvirju — tako rahlo in tiho, da bi mislil, to je zbor ponočnih pošast. Tiho spustijo se najmočnejši korenjaki v vodo in plavajo prek, — drugi in spet drugi za njimi. Zaspane lukovske straže skočijo še le po koncu, ko že plezajo sovražniki na šanco. Zdaj vstane grozen krik, — že vihti štempihar Vid svoje pol žrdi. Preplašeni Lukovci ne mislijo na brambo, ampak na beg, in srečno uidejo stražniki v črni temi rokam preganjavcev.

Kakor na vetrovih krilih dospè glas v Lukovec: „Gorjé! Bobovci čez nas!“ Bliskoma je vse po koncu, mlado in staro, moštvo in ženstvo. To bilo je ječanje, vpitje in kletje, letanje in hrup, ko bi se podiral svet. Že so bili sovražniki pred vasjó, že je divjal Kolomaja: „V prah ž njimi!“ Kar se zasliši silen glas: „Bobovec gorí!“ — Ko bi okameneli, v prvem trenutku obstojijo in obrnejo pogled nazaj. Zdaj naglo sto glasov ponavlja: „Joj! joj! Bobovec je v plamenu.“ Strah in groza loti se vojske, nobeden ne misli več na zmago in Lukovce. Preč zagnavši orodje in ščite spustijo se mahoma nazaj. Žareči dim dvigal se je iz Bobovca v

oblake, in klic: „na pomoč, na pomoč!“ razlegal se je v temno noč. Tako leteli niso Bobovci nikoli, kakor nocoj, — posebno pa Vid Kolomaja. Hitro vdarijo spet posrčeni Lukovci za njimi, — čuda, da so srečno kopita odnesli!

Tako spodletelo je bobovskim vitezom drugi pot; pa prav tako: netili in podpihovali so, dokler so si dobro zakurili in se opekli. Z največim trudom gasijo do belega dne, — pa vendar požrè jim ogenj marsiktero parmo in kočo. Najhujše zadelo je kajžarja Čvrka, — ostane mu le kupček pepela in — žena. „Da bi še ti s kočo vred zgorela, imel bi zdaj samo eno nadlogo“ — zareží vès pobit bobnar nad svojo staro. Prime za palico, in gré po svetu norčij uganjat in — barantat.

„Pa kdo — kdo je vžgal?“ — vprašal je v Bobovcu človek človeka. „Kdo drug kakor ženske, ki so bile doma“ — zakliče Kolomaja, in ohladi si jezo nad svojim „zakonskim križem.“ Njegov izgled posnemal je marsikter gospodar, tudi županova Marinka pokusila je, kako diší brezovo olje. „Ko bi vas jezičnih žensk ne bilo, ne bi bili začeli mi tega neumnega boja!“ — djal je general Kokot.

Lukovci izvedeli so še tisto noč, kdo jih je otel v največi sili; bil je to njihov prekanjeni lončarček Črepovec. Kajti povsod je imel nos in ušesa, tedaj izvoha še o pravem času namen sovražnikov. V tem prikrade se, Bog vé po kteri poti, v Bobovec. Misli si: „sila kola lomi“, in zapali vas po odhodu vojske. Zatoraj ostane zmir resnica: da je veče vrednosti lisičja koža, kakor levova. — Z veseljem podarijo Lukovci vsak lončarju polno krpačo luka, oprostijo pa tudi njega in njegovo deco vseh srenjskih „štiber.“

Dvakrat so že odvrnili pogubo od svojih koč, al boja ni še bilo konec. Kajti Bobovcev ni zmodrila dvoja sramota in nesreča, — vedno pleli in motali so zle naklepe, češ, brez maščevanja ni nam več živeti.

Vendar nekterim, zlasti pogorelcem, bilo je ravsa in tepežnja dosti. „Pustimo bedake, očitno je, da jim pomaga sam peklenšček. Zakaj se dalje ž njimi ukvarjati, nimamo že škode in sramote dovelj, ne bode porekel vès svet, da smo se najedli norih gob?“

Tako odrezal se je oče Prtlikovec, in marsikdo je rekel, da tako je pravo. — Ali general Kokot in večina je djala: „Nobene stvari in zadeve se še ni poprijel Bobovec, da bi je ne bil srečno dovršil, tega ne trpimo tudi zdaj!“ — In ni potihnil v Bobovcu glas orožja. Še večo stražo postavijo v „kastêl“, ter pokončajo vse setve Lukovcev takraj močvirja. Vid Kolomaja pa ni rekel ne bev ne mev, ampak ležal je domá in vračil si opekline, ktere je bil skupil pri gašenji ognja.

Sopet preteče nekaj časa. Izza svojih zagrad pikajo in grdijo se sovražni sosedje brez konca in kraja. Da so se dali vgnati dvakrat v kozji rog, in služijo zdaj slabšim Lukovcem v posmeh, tega Bobovci ne morejo prestati. Nevoljni čakajo prave priložnosti, kajti njihov sklep je: „Če ne leží v desetih dneh Lukovec v pepelu, ne vrnemo se nobeden v svojo hišo.“

Veseli Lukovci pa djali so tako: „Dobre reči so vse po tri! Sreča otela nas je dvakrat, zakaj bi se izneverila tretji pot?“ — Le študirani kovač kimal je z glavo, rekoč: „Variabilis falsaque fortuna!“ *) Zavidal je tudi lončarju njegovo slavo in njegov luk. — Nekega dne napreže kobilico, in odpelje se urno za sive goré, pa kam? — tega ni povedal lastni ženi. Zastonj belili so si Lukovci glave, kam jo je potegnil kovač? Resnice pa ni izduhtal nobeden. (Kon. prih.)

*) To je: sreča je okrogla, ali: sreča na razpotji sedí.

Iz deželnih zborov.

Deželni zbor kranjski.

V seji 1. februarja t. l. je v imenu tistega odbora, ki je presojal delovanje deželnega odbora, razložil poslanec Svetec v prelepo narejenem, jasno vse na drobno razlagajočem in z živo pohvalo sprejetem poročilu, kako je kranjska dežela z davki (fronki) preobložena. Povedal je, da so Njih Veličanstvo presvitli cesar 31. decembra 1864 izdali naredbo, s ktero so hoteli preveliko težo deželi nekoliko zlajšati, in ktera se tako-le glasí: 1. Naj se zemljiščini davki, ki so do konca leta 1864 na dolg ostali, tistim dolžnikom, ki po spričevanji finančnih in političnih gosposk zavolj neugodnih okoliščin poslednjega časa ne morejo plačati, brez vsega silnega iztirjevanja kolikor mogoče obilno odpišejo; 2. od leta 1865 naprej pa se more vsako leto do tistihmal, dokler se gruntni davki iz novega ne uravnajo, po tistih krajih, ki so najhuje preobloženi, po izkazu in nasvetu gospósk in z ozirom na tadanje okoliščine odpisati ali ves davek ali vsaj nekoliko tako posameznim posestnikom, kakor tudi celim soseskam in okrajem.

Ta tako dobrotljiva naredba, pravi poročevalec Svetec, pa zato ni obrodila pravega sadú, ker je c. kr. finančno ravnateljstvo v Ljubljani in c. kr. kantonske gospóske niso prav izpeljale, tako, da se zaostankov do konca leta 1864 ni več odpisalo ko 45.411 fl.; za leto 1865 se pa do zdaj še celó nič storilo ni.

Ker je kranjska dežela od leta 1844, odkar je kataster storjen, s preobloženjem 5 do 6 milijonov gold. po primeri plačala več davkov (fronkov), kakor štajarska in koroška, je odpisani znesek res majhen polajšek.

Na dalje je popisal današnji žalostni stan gruntnih posestnikov, in kako silno je naša dežela zavolj prevelikih davkov ubožala. Nekdanji lepi gozdi, pravi, so zginili; ljudjé so zadolženi; redki so kmetje, da bi imeli toliko živine, kar je potrebujejo, da bi svoje grunte tako obdelovali, kakor gré; od sile gruntarjev je celó tacih, ki nimajo več svoje živine, ampak le tako, ki jo v rejo dobó.

Grajal je tudi to, da se pri nas za davke rubijo take reči, ki so potrebščine gospodarstvu (fundus instructus), na pr. delavna živina, potrebno žito, klaja itd., — kar je zoper postavo.

Po pisal je letošnjo veliko potrebo, v kaki stiski so ljudje zavolj lanske slabe letine, zavolj pomanjkanja denarjev, zavolj nizke živinske in žitne cene.

Nazadnje je storil naslednje nasvete:

1. Milostna naredba presvitlega cesarja od dne 31. decembra 1864 naj se s hvaležnostjo sprejme;

2. vlada se ima vprositi prvič, naj se od leta 1865 naprej vsako leto do tistihmal, dokler se gruntni davki iz novega ne uravnajo, po tistih krajih, ki so najhuje obloženi, z ozirom na dotične okoliščine odpisujejo davki ne samo posameznim gruntnim posestnikom, ampak tudi celim soseskam in okrajem tako, da se znesek, ki se ima odpisati, že med letom ustanovi po zaupnih možeh, med ktegimi naj imajo tudi udeleženci svoje zastopnike: drugič naj se izprosi pri Njih Veličanstvu cesarju, da se polajšanje davkov, ki je 31. dec. 1864 dovoljeno tistim krajem, ki so najhuje obloženi, raztegne na celo kranjsko deželo tako, da bi se 1866. leta in naprej za davek ne jemalo več po 16, ampak samo po 12 od sto čistega katastralnega prihodka, in da bi se le po tej meri tudi prikladi odmerili; tretjič: naj vlada dobro pazi, da se za davke ne bodo v rubežen jemale gospodarske potrebščine (fundus instructus); četrtič: to prošnjo naj tudi pri c. k. državnem ministru

podpira tisto poslanstvo, ki se ima zavolj odvzetega (inkameriranega) deželnega premoženja na Dunaj podati.

Vsi ti nasvetje so bili enoglasno sprejeti; poleg tega pa je bilo še sklenjeno, da se pošljejo s poročilom g. Svetca vred deželni vladi, ker bolj odkritosrčno pa tudi resničnejše, kakor v njegovem sporočilu, niso še bile rane kmetijskih naših gospodarjev nikdar in nikjer popisane, pa tudi pot je pokazana, kako da naj se celijo, da se zacelijo saj kolikor je mogoče. Gospod Svetcu gré živa hvala, da si je toliko truda prizadel, da je po sklepu odborovem dovršil na blagor naši deželi svojo nalogo tako, da moremo upati, da bode visoka vlada na pomoč pritekla ubogi naši deželi. In tako je g. Svetec izpolnil prejeto svojo nalogo tako, da je národna stranka pokazala v njem, da ji ni samo mar za to, da se narod naš povzdigne na srečnejši duševni stan po pravicah domačega jezika v šolah in kancelijah, temuč tudi za to, da se mu polajša težavni stan vsakdanjega življenja, ali na kratko rečeno, da národna stranka deželnega zbora kakor skrbí za duševni blagor svojega naroda, tako skrbí tudi za posvetni blagor njegov.

V 23. seji dne 1. februarja je cesarski namestnik baron Bach odgovoril na vprašanje Svetčevevo zarad vpeljanja slovenskega jezika v uradih (ces. kancelije) blizo tako-le: Pritožba, da se ukaz pravosodnega ministerstva dne 15. marca 1862 št. 865 djanski ne izpeljuje pri tukajšnjih sodstvih, ni popolnoma pravična, ker se, kakor ta ukaz veleva, vsa izpraševanja in preiskovalni zapisniki pišejo po skozi in skozi nemškega in slovenskega jezika zmožnih sodnikih in zapisnikarjih sicer v nemškem jeziku, v nje pa se stavljajo vse važne in odločilne točke tudi z lastnimi slovenskimi besedami obdolženega ali pa prič. Že za več let ni nikdo ugovarjal, da bi dobro ne razumel preiskovalni sodnik jezika preiskovanega ali priče, te priče pa ne jezika preiskovalca, da bi se tedaj izpraševalni ali preiskovalni zapisniki zarad pomanjkljivosti jezičnega znanja ne bili zapiovali na tenko ali resnično. Kazenske obravnave sè slovenskimi toženci se pričenjajo in končavajo slovenski, prvosednik, sodniki, kakor državni pravdniki govoré in obravnavajo slovenski, čestokrat v daljših govorih in nasvetih, tudi razsodba se naznani slovenski in vsa konečna obravnava bi se lahko imenovala slovenska, ako ne bi ravno zagovorniki (navadno odvetniki (advokati) in odvetniki (vajenci) zagovarjali skoraj zmirom nemški in le redko slovenski. To kaže, da ni treba k slovenskim sodnijskim obravnavam samo vsakdanjega znanja, temuč tudi varnosti v terminologii zakonitih prestav kazenskega zakonika in redú kazenske obravnave. Prisegajo sploh le slovenski govoreči v državljanskih in kazenskih zadevah slovenski. Slovenske vloge, ki se pa kaj redko nahajajo, se reševajo slovenski; to veljá posebno od deželnega sodstva ljubljanskega, med tem, ko se pri novomeškem sodstvu razun nekih spričal županov v kazenskih rečéh nikoli ne vlagajo. Že tiskani obrazci se rabijo primerno. Preiskovalna sodstva na deželi zapisujejo izpraševalne in preiskovalne zapisnike navadno nemški, vendar se zapisavajo važnejše točke z lastnimi slovenskimi besedami obdolženega ali priče. Vsi preiskovalni sodniki in perovodji so slovenskega jezika popolnoma zmožni. Slovenski zapisniki se v resnici redkeje nahajajo, ker si vsi sodnijski uradniki še niso prilastili slovenskega jezika v besedi in pismu sè zakonitimi izrazi, dasi so tudi skoraj vsi deželni sinovi, zato je pa ministerstvo dne 15. marca 1862 št. 865 zaukazalo, da se pri sodstvih slovenski jezik rabi le kolikor „je mogoče“ in „kolikor se dá.“ Ker še dozdaj nimamo dovelj v slovenščini izobraženih sestavljavnih in pisarnih uradnikov (Concepts- und Kanzleibeamten), tudi ni zapisnikarjev, ki bi toliko izurjeni bili, da bi odgovor stranek slovenskih zapisali slovenski, med tem, ko hitreje zapišejo to, kar jim preiskovalni sodnik narekuje nemški. Po tem takem se že zdaj ne more vstreči želji vprašalcev, da bi se pri sodstvih sè Slovencem skozi in skozi zapisovalo slovenski. Kakor pri sodstvih in preiskovalnih sodstvih občujejo tudi drugi in čisti politični uredi sè Slovencem le slovenski. Uradniki politični so tudi skoraj vsi deželni sinovi in tudi umejo deželni jezik popolnoma. Slovenske vloge so redke in se nahajajo k večemu v sodnijskih zadevah ter se reševajo večidel slovenski. V političnih rečeh se rešuje navadno le nemški. Zapisniki se še ne nespremenjeno zapisujejo nemški, vendar kolikor se dá zvesto po slovenskih odgovorih, ki se beró strankam in te potrjujejo, da se je resnično zapisalo. Politični zapisniki bi zeló težavni bili, posebno v umetnih vprašanjih zarad terminologije. Tudi pri okrajnih uredih se ni pritožil nikdo, da bi ne bil razumel uradnika in ta ne stranke. Iz tega se vidi, da se zdaj, ko še deželani — saj v pismu ne — niso dovolj napredovali in se izurili v slovenščini, ne more več zgoditi pri sodstvih in uradih, kakor se godí, da se s tem vstreza vsem pravičnim željam slovenskega ljudstva in da se ta ne pritožuje čez to. Krivično se obdolžuje vlada, da ne misli resno slovenščini pripomoči pri sodstvih in uradih k tej pravici, ktero kažejo zakoni in posebno se upera trdenju, da se pisano gledajo in zaterajo uradniki, ki so marljiveji v tej zadevi. Prečuden je vprašanja stavek, da se zaznamnujejo taki uradniki v „Qualificationstabelle“ kot narodni prenapetneži — trdenje, ki gotovo — naj se komu verjetno zdí ali ne — izvira iz tega, da se je prelomilo tajništvo uradsko. Vlada se bode tudi za naprej tega držala, da bodo uradniki kranjski popolnoma zmožni jezika deželnega, da bodo z ljudstvom slovenskim občevali slovenski ne samo ustmeno, temveč tudi pismeno, kolikor se dá, in prepusti napredujoči omiki slovenščine in marljivosti tistih, ki se poprijemajo javnih služeb, da se izurijo v slovenskih izrazih in pismih slovenskih, tako, da se sčasoma dovršé vsi neogibljivi pogoji.

Zarad učiteljstva na tukajšnji realki stavi g. Svetec z družniki svojimi v 24. seji dne 3. februarja sledeče vprašnje: Na vprašanje, ktero so podpisani v 15. seji stavili zarad preziranja g. J. Tušeka in vmestenja g. Vastlerja na tukajšnji realki, je odgovorila Nj. eksc., da se na slovenskega prositelja zato ozirati ni moglo, ker je to službo s 630 gld. nastopiti hotel s tem pogojem, da se mu pustí zdanje plačilo 840 gold. ki ga ima v Zagrebu. Ta prošnja se pa ni mogla vslišati za to, ker se mu ni mogla dati viša plača, dokler ni vvrsten v viši plačilni red (Gehaltskategorie) in ni bilo nikakoršnega vzroka, da bi se mu bilo osebno priložilo in tako obtežil državni zaklad. Iz izvirnega pojasnjenja J. Tušeka v „Novicah“ dne 31. januarja pa se vidi, da ni pod tem pogojem, da se mu pusti zdanje plačilo, ampak da se vvrsti v višji plačilni red z 840 gold., izpraznjeno učiteljstvo nastopiti hotel. Omenjeni stavek njegove prošnje se glasi: (Kakor v „Novicah“) Ta prošnja ni le primerna bila po razglasu, ki je očitno se glasil na 630 gold. oziroma 840 gld., temveč tudi za to, ker ste tistikrat in še zdaj prazni bili dve mesti z višim plačilom 840 gold., in ker je nedvomljivo zaslužil po njegovih učiteljskih letih eno teh mest. Prošnja gosp. J. Tušeka se tedaj ni nikakor pregrešila zoper načelne naprave in tudi ne zoper navade na tukajšnjih srednjih šolah. Kajti ravno po teh razmerah sta se v istem letu prestavila dva učitelja, namreč Jože Winter iz Celovca na realko, in dr. Rumpf iz Sibinja na gimnazijo v Ljubljano in vvrstila v višo plačo. Njih eksc. se tedaj okoliščine niso popisale na tanko po njenih podložnih, in

podpisani si ne morejo kaj, da bi v neopravičanem preziranji Tušeka in v prestavljanji Wastlerja po vseh pogojih, ki jih je postavil razglas, ne zagledali, da se prezirajo domače učiteljske moči. Podpisani tedaj vprašajo iz vzrokov, ki so navedeni v prvem vprašanji, Nj. eksc. cesarskega namestnika: ali je c. kr. vlada pri volji, v prihodnje svojo moč staviti zoper tako ravnanje, ki je nasprotno namenu učenja in načelu ravnopravnosti. (Sledijo podpisi: Svetec, dr. Bleiweis, dr. E. Costa, dr. Lovro Toman, Kapele.)

Dopisi.

Iz Zagreba 9. sveč. ⁂ — V sredo 7. dne t. m. osnovali so tukajšnji pravniki (juristi) v redutni, krasno okinčani dvorani v resnici sijajen ples, lahko se reče, da so prekosili s tem vse druge zabave, kar jih je bilo letos v Zagrebu. Čez 600 ljudí vseh stanov se je zbralo, med njimi so tudi sedaj v Zagrebu bivajoči vladika Strossmajer, patrijarh Maširević in ban baron Sokčević društvo počastili. Brzojavni pozdravi prispeli so iz Beča in Kraljevice v Primorju. — Tudi zagrebški Slovenci smo na Svečnico spomin Vodnikov v gostilnici „pri zelenem drevesu" obhajali. Bilo nas je v veseli družbi vseh skupaj do 60 oseb različnih stanov. Gospod prof. Macun odprl je besedo s primernim govorom. Gosp. Zarnik, izbran, za stola ravnatelja, je marsiktero dobro odkril in uganil. Med ostalimi nas je posebno razveseljeval g. Matevž Trnovec s svojo deklamacijo „Kralj Matjaž" in drugimi smešnimi pripovedkami. Milo nam je bilo, da med precejšnjo množico povabljenih gostov nas je počastil tudi veleučeni in slavni gospod dr. Matija Smodka, kr. profesor na tukajšnji pravniški akademii, mož, ki je prvi jel učiti jugoslovenski jezik na tem učilišči. Pozno v noč že obiskala sta nas tudi g. Kolarić, poslanec na hrvaškem zboru, ki se je že toliko v Sevnici Slovencem prikupil, in tukajšnji pravoslavni duhovnik častiti gosp. Vujnović. V veselem društvu pogovarjaje, pevaje in zdravice pošiljaje po vsem svetu sedeli smo do rane zore in jako zadovoljni zapustili smo spomina vredno družbico.

Iz Maribora 11. svečana. —s— Dr. Srnec in dr. Pavlič sta imenovana odvetnika (advokata), uni na Kozjem, ta v Vélkovcu, — vesela priča, da se Slovenec ne zameri sedanji vladi, ako se Slovenca spoznáva, kakor je to popred bilo. Njuni odhod obžaluje tukajšnja čitavnica, Slovenci pa dobijo zato dve novi slovenski pisarnici. Kajti obadva imata trdno voljo za slovenske stranke pisati slovenska pisma za vse reči in pri vsaki inštancii. Odpira se jima tedaj lep in obširen delokrog za slovenstvo in njuna krepka volja in duševna moč ste nam poroka, da vse zapreke na tem potu in poslu podereta. Njuno dosedanje delo v naši čitavnici je pa zapisano z zlatimi črkami v spominu in zapisnikih naših. — Nezaupnico, ki se je poslala g. Feyrerju in Lešniku, bi še več domorodcev iz Ruj in v Slovenskih goricah rado podpisalo, pa jim nije prišla v roke. Ker se o tem vprašuje, naj bode vsem rečeno, da so volivci kmečkih srenj mariborskega, bistriškega in šentlenartskega okraja hoteli svojima poslancema dokazati, da je večina njunih volivcev ž njunim glasovanjem v najvažnejših prašanjih nezadovoljna in ravno nasprotnega mnenja in je ju s tem hotela napotiti, naj odstopita. Za ta dokaz je ono število zadostilo. Danes leto pa lahko pri novih volitvah, ako Bog dá, vsi svoje prepričanje pokažemo ter si priskrbimo boljših poslancev; kajti druzega postavnega sredstva nimamo, da bi ju k odstopu primorali. — Srenja Frauhajmska je gospoda Dragotina Jenkota, koncipista in jugoslovanskega tolmača pri popečiteljstvu pravdoslovja v pripoznanje njegovih zaslug za slovenstvo poprek in posebno zavolj slovenske prestave zakonika — si izvolila za svojega častnega srenjana. Slava Vam!

Iz Ljubljane. Seja deželnega zbora v pondeljek je bila dolga (trajala je še čez štiri popoldne) in viharna kakor nobena druga, razun tiste o adresi. Izprva je mirno tekla, dokler ni prišel šolski predlog zavoljo učnega jezika v ljudskih in srednjih šolah na vrsto. — Predsednik dr. pl. Wurzbach je med drugim naznanil peticijo (prošnjo), ki jo je iz Tržiča dobil poslanec Brolich v tistem smislu kakor poslanec Dežman iz Idrije: naj bi se ne sprejel dr. Bleiweisov in njegovih družnikov predlog. — Potem je naznanil vprašanje, ki jo je stavilo mnogo poslancev do c. kr. deželne vlade: kako je to, da je na zahtevanje c. k. deželne sodnije ljubljanske*) se ustavilo 10. t. m. seštevanje glasov, ki so jih volivci kranjske kupčijske in obrtnijske zbornice poslali zbornici. Osupnil je ta ukaz dotično komisijo in tudi drugo občinstvo, tako, da so mnogi poslanci vprašali: s čim da c. k. deželna vlada more upravičiti tisti ukaz, ki je škrutinjo ustavil, in ali c. k. deželno sodnijo ni volja, da se brez ovére dovrší seštevanje glasov? — Njih eksc. gosp. deželni poglavar je obljubil, da odgovorí v eni prihodnjih sej. — Za tem je prišla vodna postava na vrsto, ki je bila kmali pri kraji. — Zdaj pa se začne razprava o gori omenjeni šolski zadevi. Pred vsem poprime besedo Njih eksc. deželni poglavar, da pové, kaj vlada misli o tem predlogu. Vse verno posluša in večkrat se slišijo „dobro"-klici. On pravi, da vlada želí, da se šolska mladina temeljito naučí slovenskega jezika; vlada se tedaj ne ustavlja predlogu, kteri želí, da se obširnejše vpelje slovenski jezik v šole; al le to ni pravo, da bi se to dovršilo po deželni postavi, ker ta stvar spada v vladino eksekucijo. — Dr. Bleiweis bere zdaj obširno sporočilo dotičnega odbora, kteri upravičuje bravcem našim že znani predlog z nekimi premembami popolnoma; vsi odborniki (Njih eksc. baron Schloissnigg, dr. Bleiweis, dr. E. Costa, Svetec, dr. Toman, baron Zois) so bili za ta predlog, le edini dr. pl. Wurzbach ne, ki ga sicer tudi za pravičnega priznava, pa ne za koristnega! Prvi se vzdigne zoper predlog poslanec Kromer in ga hudo pobija, napada „prenapete narodnjake", da delajo nemir z jezičnimi zdražbami, napada duhovščino, ktera se vtikuje v národne stvarí in celó med drugim pravi: „Bral sem o časih, ko so svetinje (Reliquien und Kreutzpartikeln) s trte vili, svetinje na ozarah (am Anger) poberali in jih ljudstvu za rešilne navratke (amulete) prodajali. Al taki časi ne pridejo več, naj se posamni aposteljni napenjajo kakor koli" itd. Kultura „nemška" mu je čez vse. Silen vihár med poslanci in poslušalci je vstajal med govorom njegovim. — Za njim ostane baron Schloissnigg in tako mirno in tako jasno zagovarja predlog odborov, kakor ga more le tisti, kdor vé, kako žalostno se godí pravicam našega jezika v šolah, in kdor živo čuti potrebo, da se narodu pomaga. Kaj so nam šole naše prinesle po sedanjem stroji, vsak vé, kdor ne zatiskuje očí resnici; skusimo drugo pot, da vidimo, ali ne bo bolje po novem! Z veliko pohvalo je bil sprejet njegov govor. — Za njim poprime besedo dekan Toman ter pravi, da na grde napade Kromerjeve se ne spodobi odgovori; v prav izvrstnem govoru kaže, kako so nekteri poslanci 1863. leta mile grlice bili slovenščini, kako pa ji zdaj nasprotujejo! Ali hočete — pravi v sveti jezi — da je naš jezik še dalje mrtvi jezik kakor jezik latinski?! — Z veliko pohvalo od národne straní končá

*) To zahtevanje se opira na neki „eingesendet" v „Laibach. Zeit.," kteri toži, da je nekdo nekemu volivcu po nekaki sili vzel volilni list in ga mu ni hotel nazaj dati.

svoj govor. — Za njim vstane grof Auersperg in kakor je od njega znano, v zvezde kuje nemško, edinoizveličavno kulturo, rekši, da „germanizem“ je dober genij! Naposled nasvetuje prestop na dnevni red. — Za njim govorí dr. Toman tako-le: Gledé na to, kar smo slišali od deželne vlade, ki spoznava, da je neobhodno potrebno izobraževati slovenski jezik, in da se more prednašati zmiraj več predmetov v slovenskem jeziku, — gledé na to, da je pravica in potreba slovenskega jezika v sporočilu odborovem razložena na vse straní, — gledé na to, kar se je govorilo in kako se je govorilo popred od enega gosp. poslanca (Kromerja) tukaj, in se je govoriti smelo, — in gledé na prihodnost našo se mi ne zdi potrebno in za poštenega rodoljuba spodobno, kaj več govoriti, — in zato ne govorim več. Tako tudi mislijo moji prijatli. — In zato niso ne on, ne Svetec in ne Costa nič govorili, prepustivši poslednjo besedo le še poročevalcu dr. Bleiweisu. Za njim poprime še Dežman besedo in s tako strastjo govorí zoper predlog hvalisaje nemško kulturo, da je med poslanci in poslušalci vstal tak šum in hrup, kakoršnega še ne pomnimo v zboru. — Poslednjo besedo imel je dr. Bleiweis kot poročevalec. Govori, ki smo jih danes slišali na desni in levi — pravi — kažejo, da nismo v kranjskem deželnem zboru, ampak da smo v Pavelovi cerkvi v Frankobrodu, — oni so bolj podoba, da branijo Šlezvik-Holštajnce proti sili danski, kakor da branijo svojo domačo deželo starodavne krivice. Žalostni so taki glasi v domači hiši! Po tem pobija Kromerjevo, Auerspergovo in Dežmanovo besedovanje in kaže Auerspergu in Dežmanu po lastnih njunih besedah, da uni ne more sodnik biti o naših zadevah, ker je enostranca se sam pokazal v predgovoru svojih „Volsklieder aus Krain,“ Dežman pa o pravdi 1849. leta s Rechfeldom národno zastavo tako visoko povzdigoval kakor povzdiguje zdaj nemško. Konečno navaja, kar je največi jezikoslovec nemški Jakob Grimm rekel o jeziku maternem in sklepa z besedami, da podiranje odborovega predloga je atentat (napad) na pravice in potrebe slovenskega naroda, — je napad na oktobersko diplomo! Zaupljivo izročamo svoj predlog vladi in ga vzamemo iz rok sedanjega deželnega zbora. Mnogovrstni klici so gospod predsedniku danes dali toliko opraviti, da opomina in zvonenja nikdar še ni bilo toliko kot o tej razpravi, ktere konec je bil, da je predlog padel, z 18 glasmi zoper 13. Za predlog so glasovali sledeči zmiraj zvesti rodoljubi: Bleiweis, Costa, Kapele, Klemenčič, Koren, Lokar, Rozman, Schlossnig, Svetec, dr. Toman, dekan Toman, Zagorec, Zois — vsi ostali so glasovali zoper, razun barona Codelli-a, ki ga ni bilo v seji in pl. Strahla in dr. Zupana, ki sta silno razdraženo zbornico zapustila kmali. Ako bi bila tudi ona dva glasovala za predlog, ne bil bi zmagal, ker nasprotna stranka „zählte die Häupter ihrer Lieben und sieh! es fehlte kein theures Haupt!“ — Domača pravica pa s tem padom ni pokopana, kajti spolnile se bojo besede sporočila odborovega, ktero pravi: „ravnopravnost je goreče vprašanje v Avstrii vsi; ako jo izbrišete tudi danes iz dnevnega reda, zagotovljamo vas, da pride zopet na vrsto in dohaja tako dolgo, da bode rešeno po pravici! Ako Bog da in sreča junaška, dosežemo takrat popolno ravnopravnost, ki je še zdaj ni bilo v predlogu, pa se še ta stvar ni dovolila.

— Iz Gradca nam je došla prijetna novica, da je gosp. dr. Gregor Krek imenován za pravega učitelja na visocih tehn. šolah in na viši realki v Gradcu.

— Slovenska slovnica v nemškem jeziku gosp. Fr. Levstika je prišla ravnokar na svitlo pod naslovom: „Die Slovenische Sprache nach ihren Redetheilen.“ Prodaja jo Giontini po 60 sold.

— Gledé na dopis iz Idrije v 6. listu nam piše gosp. župan, da so mestni računi do konca 1864. leta položeni, za 1865. pa se ravno zdaj za predlog mestnemu odboru sestavlja.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Najvažnejša stvar dandanes je načrt ogerske adrese. Zložil jo je vodnik magjarskega naroda Deak, in sliši se, da ogerski deželni zbor bode sprejel ta načrt brž ko ne od konca do kraja. Adresa ta zahteva stvari, ki se ne skladajo z edinstvom države, ker zahteva za Ogersko svoje odgovorno ministrstvo itd. Dunajski vladni časnik je že rekel, da je to veliko preveč! Glavne točke, ki jih po tej osnovi bode deželni zbor ogerski naznanil cesarju, so: pragmatična sankcija naj je podloga državno-pravni in upravni samostojnosti ogerski, — za Avstrijo skupne zadeve se priznavajo, kako? se bode posebej povedalo, — oktoberska diploma se zametuje, tudi februarski patent, — sprava na podlogi postav od 1848. leta, — pregled teh postav, — odgovorno ministrstvo ogersko, — prošnja za kronanje cesarja kot kralja ogerskega, — obljuba neke (temne) postave za ravnopravnost narodov, — sè Hrvati kot „narodom“ se hočejo v dogovor spustiti, in ž njimi obravnavati sklepe dež. zbora zagrebškega od leta 1861, — obžalovanje, da o Dalmacii nič ni omenil prestolni govor, — zahvala za unijo z Erdeljo, — Reka naj se naravnost vtelesi Ogerski, — politični grešniki naj se pomilostijo, — mestom ogerskim naj se podelijo stare svoboščine, — ako se te želje ne izpolnejo, se ne pomiri Ogersko. To vse zahtevajo Ogri, ki želé Avstrijo razcepiti na dvoje (dualizem). Menda jim ne bo obveljalo! — Razprava o adresi v Zagrebu je preteklo saboto prišla do kraja, in mi Slovenci kakor menda z nami tudi Čehi moramo reči: žalibog! ker dozdeva se nam, da v bitnosti je dualistična. Glave une stranke, ktera je leta 1861. bila v manjini pri glasovitem čl. 42., kakor Rački, Mrazović itd., držé se letos Madjaronov, kteri so jih takrat pobijali in črtili. Una stran pa, ktera se sedaj zove narodno-samostalna, sestaja velikidel iz činovnikov in oficirjev, ter jim je menda Mažuranić glava. Ako pa je taka, kako je to, da Bachovih deset let ni tako hudo delovalo na hrvaški narod, kakor Šmerling-Mažuranićevih pet? Leta 1861. bilo je v dež. zboru zagrebškem veliko govornikov v slovanskem federalističnem smislu, leta 1866 pa hudo malo ali le eden! — Prijaznost pruske in avstrijske vlade se zavoljo Šlezvik-Holštanjskih zadev tako hudo krha, da nekteri časnikarji prerukujejo že vojsko. Al to je le naglica brez temeljite podlage!

Telegram iz Kačevja Novicam.

„En Kočevar“ se nam je zgubil. Ako se je morebiti zašel v Ljubljano, prosimo, da ga nam pošljete nazaj. Več Kočevarjev.

* V včerajšnem „Eingesendet“ v „Laibach.“ smo menda našli zgubljenca, ki ga iščete, pod imenom „Ein Gottscheer“. Ako ga ni danes pust popodil, pride kot „rechter Mann“ nazaj. Novice.

Listnica vredništva. Mnogo dopisov smo morali odložiti v današnjem listu; drugi pot pridejo gotovo.

Kursi na Dunaji 30. januarija.

5 % metaliki 62 fl. 10 kr.	Ažijo srebra 102 fl. 10 kr.
Narodno posojilo 64 fl. 95 kr.	Cekini 4 fl. 99 kr.

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Tiskar in založnik: **Jožef Blaznik** v Ljubljani.